

II. ДИАЛЕКТОЛОГИЯ, ЕТИМОЛОГИЯ

СТАРИННА ДИАЛЕКТНА ЛЕКСИКА ОТ СЕЛО НИКЮП

Ангел Давидов (ВТУ "Св. св. Кирил и Методий")

Село Никюп, Великотърновска област, е възникнало в първите години на турското робство в близост до античното селище Никополис ад Иструм. Неговото землище граничи със селата Ресен, Куцина, Дичин, Водолей, Поликраище, Стефан Стамболово. Основен поминък на населението е земеделието. Относителната отдалеченост на селото от главни пътища не е довела до капсулиране на говора, до неговата изолация от диалекта на съседните села – общи са повечето от фонетичните и морфологични особености, характерни за Великотърновския край. По-специфични особености показва л е к с и к а т а и затова тук ще посоча някои по-интересни думи с кратко тълкуване (в азбучен ред).

Абизàнтин *м.* Пройдоха, скитник, нехранимайко.

Агàля *нрч. от гр.* Бавно, без бързана, полека.

Амбуля̀ска *ж* 1. Ваксинация. 2. Белег от ваксинация.

Балбу̀т/ин/ *м.* Прост, глупав човек, който не умее да се изразява, да говори добре.

Ба̀гня *се гл. несв.* Агня се.

Бар̀ш *м.* Тънка забрадка.

Бибèнки, бибилèнки *обикн.мн.* Овчи изпражнения.

Бй̀кам *гл. несв. и биквам, повалям, събарям, катурвам.*

Бла̀тски *прил.* Блатен, *обикн. в израза* свиня блатска.

Блю̀нда *ж.* Голяма пришка.

Блях *м. от нем.* Метална плочка – само *прен. в израза* За какъв ти е блях 'Не става за нищо' (за непотребна, ненужна вещь)

Брезана *ЛИ.*

Брезна *ж.* Бразда.

Брѹка *ж.* Едра пъпка по лицето или тялото, оток.

Брѹмбазѹк *м.* Малък брѹмбар; *прен.* Малко, дребно дете; дребен човек.

Блѹвѹк *прил.* блѹдѹк Безвкусен, блудкав.

Бѹрзѹк *м.* Бѹрз, пѹргав човек.

Бѹйла *ж.* Бѹлха.

Балбѹт/ин/ *м.* Глупак, човек с ограничени умствени и говорни способности.

Белянка *ж.* Събиране на близки и съседи за белене на царевични кочани.

Бѹкам *гл. несв.* Вря силно, клокоча.

Вѹрболѹскам *гл. несв.* Плискам вѹв вода, като издавам много шум.

Бѹрна *ж.* Устна.

Брѹндзѹр *м.* Малко топче кал по вълната на овца.

Бѹфгара *м.* Непохватен, недодялан човек, лѹохман.

Брабѹнка *ж.* Бобонка, плод от черница.

Божек *м.* Просяк.

Бунгѹр *м.* Прост, недодялан, невѹзпитан човек.

Бѹлница *ж.* Гѹба булка.

Брѹся *гл. несв.* Бруля.

Брѹстя *гл. несв.* Сека клони с шумата за храна на добитѹка.

Бѹзѹрест *прил.* Който е с големи, пѹлни бузи, изкуфял.

Бѹтел *прил.* Гнил, развален /за плод/.

Бѹрзѹк *м.* Пѹргав човек, който работи и се движи бѹрзо.

Бѹчкам *гл. несв.* Бутам, блѹскам, разравям.

Бѹгам се *гл. несв.* обикн. в повел. Махам се, отстранявам се.

Бутурѹсвам *гл. несв.* Събарям някого или нещо със силен тласѹк.

Вѹке *нрч.* Вече.

Вѹщер *м.* Лош човек, човек, който носи или предсказва нещастия.

Видело *ср. само ед.* Светлина, виделина; осветление; осветено, светло място.

Видело *нрч.* Светло.

Вїненка *ж.* Дребна мушица при ферментацията.
Вратня *ж.* Вратник, порта.
Всїнца *мест. мн.* Всички.
Втїрвам се *гл. неск.* Втурвам се.
Възмòжен *прил.* Заможен.
Вълнїсвам *гл. неск.* Покривам се, обраствам с косми.
Вървїще *ср.* Място, пътека, по която постоянно минават животни и хора.
Въргàлям *гл. неск.* Търкалям, преобръщам.
Въркузун *м.* Връв, с която се връзват потури.
Върхòм *нрч.* Догоре, препълнено.
Вàр си кой (*от рум.*) *мест.* Някой, който и да е, неизвестно кой.
Вàр си ксое (*от рум.*) *нрч.* Неизвестно къде, където и да е.
Вирїда (фирида) (*от гр.*) *ж.* Долапче, ниша в стена.
(в) ластàр (*от гр.*) *м.* Млада, зелена лозова пръчка.
Войще (вуйще) *ср.* Дългото дърво на рало.
Вьсєнца *ж.* Гьсеница.

Грамўза *ж.* Буца, оток, голяма подутина.
Галàтя *гл. неск.* 1. Набеждавам, наклеветявам. 2. Развращавам, научавам някого на лоши неща.
Гигїля се *гл. неск.* Хиля се, подхилквам се; присмивам се.
Глезундря се *гл. неск.* Глєзя се.
Гроздàк *м.* Едър грозд.
Грòча се *гл. неск.* Мръщя се, чумеря се.
Грўхам *гл. неск.* Чукам, бия жито в чутура.
Гр̀сти само мн. Коноп
Гр̀цм̀л' м. Гр̀клян.
Гьбенїще *ср.* Място, където растат гьби.
Гьзурча се *гл. неск.* Гьзя се, гьзуря се.
Гьрлєшка *ж.* Кратуна, стеснена по средата, та се получават две части: горна, по-малка, крушовидна, и долна, по-голяма, кълбовидна. Употребява се като съд за вода.
Гьрля *гл. неск.* Окопам (картофи, царевица и др.), като натрупвам пръст около стеблото.
Гьтам *гл. неск.* Събарям, повалям, катурвам.
Горлòмник (горолòмник) *м.* Буен, вироглав човек, който с действията си причинява пакости, вреда.

Домàте *ср. събир.* Доматено растение и плодовете заедно.

Драгѝнко *м.* По-млад брат на съпруга по отношение на съпругата му.

Дрѝстѝя *гл. несв.* 1. Пера в течаща вода черги, платна и др., като ги удрям във водата или на камък. 2. Мъна, бия, чукам конопени или ленени стъбла, за да отдели влакното.

Дѝхтям *гл. несв.* Хуквам, побягвам.

Дѝня *гл. несв.* Удрям силно, бия, блъскам.

Дѝрми *само мн.* Дрипи – в израза “Налягай си дърмите”.

Дѝлта *ж.* Длето.

Деверѝвам *гл. несв.* Прислужвам, шетам, грижа се за някого; дежурия.

Дечѝ *мн.* Деца.

Джѝка *ж.* Устна, бърна.

Джумѝрка *ж.* Прѝжка.

Джѝстря *гл. несв.* Жѝля, стържа.

Дзвѝзка *ж.* Овца на 2 години.

Дирѝга *ж.* 1. Дирия, следа; белег (главно от дълбоко одрасване); 2. Издълбан, изровен коловоз.

Догѝждам се, договѝждам се *гл. несв.* Досещам се, схващам, разбирам.

Докѝпча *гл. св.* Изпѝя, излея или изцеда до капка.

Дробинѝ *ср. само мн.* Накълцани вътрешности на заклано животно или птица за готвене (супа, пълнеж и др.).

Ѡпа, ѡппа *междум.* Подвикване при веселба, сватба и др.

(е) рабѝт *прил. вж.* ярябят.

Ждрѝпам *гл. несв.* Дращя, чеша.

Жежчинѝ *ж.* Жега, горещина.

Живенѝца *ж.* Незаздравяваща рана, обикновено гнойна.

Забрундѝчен *прич.-прил.* Силно зачервен (за лица).

Завѝлям *гл. несв.* Повалям, събарям някого; побеждавам при борба.

Загрѝбвам *гл. несв.* Натрупвам прѝст около корените и прѝчките на лоза, за да я предпазя от измръзване.

Заливѝсвам *гл. несв.* Намазвам, замазвам отгоре хляб, козунак; под, стени и др.

Занѝчам *гл. неск.* Надничам.
Запѝрам *гл. неск.* Затварям някого, арестувам, задържам.
Запладнявам *гл. неск.* Оставям или откарвам добитък на сянка в горещо време (около пладне).
Зарезявам *гл. неск.* Затварям врата с резе.
Заръва̀ *гл. св.* Започна да късам със зъби, да ръфам.
Затѝня се *гл. св.* Зацапам се, затъна в тина, кал.
Затрънвам *гл. неск.* Ограждам или покривам нещо с тръни.
Зату̀лка *ж.* Запушалка.
Зауша̀ *гл. св.* Ударя плесница.
Захлестявам се *гл. неск.* задъхвам се от умора, усилие.
За̀ход *м.* Нужник, клозет.
Заче́пям *гл. неск.* Поставям чеп, запушалка на някакъв отвор.
Заше́пям *гл. неск.* Хващам, вземам, загребвам с шепа.
Заща́пям *гл. неск.* Започвам да крача неуверено, несигурно, колебливо.
Зима *неизм. Като сказ. опред. при гл. съм:* Зима ми е. Студено ми е, усещам студ.
Зь̀м, зь̀мя̀ *м. и ж.* Змия.

Изпрот̀вям се *гл. неск.* Правя нещо изрядно, прецизно; не допускам небрежност. Старая се, престарявам се.
Играле́ц *м.* Добър играч, танцьор.
Изба̀дам *гл. неск.* Избождам.
Избелебе́нча *гл. св.* В съчет. с очи. Отваря широко очи, ококоря, облещя.
Извѝртòча *гл. св.* Извадя (за очи).
Избика́лям *гл. неск.* Заобикалям.
Изваля̀ *гл. св.* Изпусна, изтърва нещо, което държа или нося.
Изгала́тям *гл. неск.* Развалям, развращавам; скарвам се някому.
Изкелефе́щвам *гл. неск.* Развалям, повреждам, изопачавам. Прен. за човек: Покварявам, разхайтвам.
Излѝвря̀м се *гл. неск.* Сядам полулегнал, като се протягам разкривено, неприлично.
Изпедѝсвам *гл. неск.* Изучавам, научавам някого или нещо много добре. *Прен.* Научавам, привиквам някого на определено поведение, държание.
Изгелѝсам *гл. св.* Пострадам, изпатя си.

Изчѐквам *гл. неск.* Изчоплям, отчоплям.
Изчѐсвам *гл. неск.* Откършвам (клон, клонка).
Изчичунїзвам *гл. неск.* Вземам от нещо по малко, докато го довърша докрай.
Изщѐпвам се *гл. неск.* Отделям се, откъсвам се от мястото, където съм прикрепен, пришит и под.
Илдїсвам (илидїсвам) *гл. неск.* Тропосвам.
Измѐдя *гл. неск.* Скопя, кастрирам.

Кавѐл *м.* Дълбока бразда в леха за садене на зеленчуци.
Калабїкна *гл. св.* Поваля, съборя, катурна.
Каластїрка *ж.* Малка мотичка.
Калѐсвам *гл. неск.* Каня, поканвам някого (на сватба, годеж).
Калѐсник *м.* Човек, който кани на сватба или годеж, калесар.
Калїло *ср.* Трап, в който се приготвя кал за кирпич и тухли.
Калїна (кѐл'на) *ж.* По-млада и неомъжена сестра на съпруга.
Калцїн *м. обикн. мн.* калцуни 1. Дълъг, дебел мъжки вълнен чорап.
2. Висока обувка от шаяк.
Камарї *гл. неск.* Трупам на камара, на куп.
Капїчвам *гл. неск.* Събарям, катурвам на земята, преобръщам.
Капїш *м.* Вид кърлеж.
Кекѐрест *прил.* Който има изпъкнали очи.
Кекѐря се *гл. неск.* Кокоря, пуля, блещя (очи).
Киселѐк, киселчѐк *м.* Нещо за ядене или пиене, силно кисело на вкус.
Кисцѐ *ж.* Капризен човек, който постоянно е в лошо настроение, постоянно се сърди.
Кихїцам *гл. неск.* Кашлїюкам, покашлям, кашлям леко, с прекъсване.
Клѐнза и клѐндза *ж.* Детска игра челик.
Клѐпам *гл. неск.* За кокошка, квачка – издавам особени звуци при възбудено състояние.
Когї *нрч. -сїюз* Кога.
Когїто *нрч. -сїюз* Когато.
Колѐк *м.* Кравай, обреден хляб.
Кѐтря се *гл. неск.* Катеря се.
Ковладї *гл. неск.* Клеветя.
Конопищїца *ж.* Попово прасе.

Кòпан *м.* Бутче, кълка от птица, обикн. сготвена.

Корàб *м.* Поставен на кола голям дървен съд за превозване и мачкане на грозде.

Корàвец *м.* Вид пьпеш с твърда сиво-жълта кора.

Котленйчка *ж.* Метална съдинка с подвижна дръжка отгоре.

Кòгора *ж.* Малко тясно помещение за домашни животни; малка нехигиенична стая.

Креченйсвам *гл. неск.* Схващам се от измръзване (за крака на водоплаващи птици – гъски, юрдечки и др.), вкочанясвам се.

Кривиндèл *м.* Прегърбен човек, човек с изкривен гръбнак или с криви крака.

Крушеница *ж.* Питие от ферментирали круши (най-често диви) и вода.

Крвèн *прил.* Охранен, угоен, налят с кръв, със зачервени бузи.

Кр̀квам *гл. неск.* Издавам глас, продумвам.

Кукàр *м.* Дълго твърдо стъбло на зелен лук, на чийто край има топче със семена.

Купйло *ср.* 1. Нещо купено, за разлика от произведеното или подареното. 2. Купуване. На купило. С купуване.

К̀мбула *ж.* Джанка.

К̀рна *ж.* Каменно корито под чешма.

К̀рте *ср.* Малка схлупена стаичка в селска къща.

К̀жел *м.* Горната част на хурка, където се връзва къделята.

Калмука̀н *м.* Цев, масур за навиване на прежда.

Кърня̀ *гл. неск.* Кастря, сека тънки клони с листата за храна на добитък.

Кълчйщница *ж.* Кълчищена кърпа.

Кянде *ср.* Женска забрадка от много тънък плат.

Лакмаза̀нин *м.* Лакомник.

Ламба *ж.* Лампа.

Лапата̀ри *обикн. мн.* Стари подпетени широки и ниски обувки.

Лапч̀ни *обикн. мн.* Домашни обувки от дебел плат.

Лèпам *гл. неск.* Ходя с много широки и големи обувки, които шляпат.

Лèстя се *гл. неск.* 1. Разголвам се, ходя необлечун. 2. Глезя се.

Ливàде *ср.* Ливада.

Ливòсвам *гл. неск.* Намазвам, замазвам, мажа.

Лиѐн *м.* Леген.
Лизгàр *м.* Права лопата.
Липйр *м.* Вампир.
Лòшав *прил.* Лош.

Малàй *м.* Царевично брашно.
Маму̀л *м.* Царевичен кочан.
Мандахèрцам *гл. неск.* Клатя, кандилкам, люлея.
Машинйстер *м.* Машинист.
Мекйна *ж.* Плява, дребна слама.
Мину̀шка *ж.* Малко дървено мостче над дере или рекичка.
Митлòсвам *гл. неск.* Миткам.
Младожèнек *м.* Младоженец.
Младòчка *ж.* Млада фиданка; издънка.
Мйзла *м. и ж.* Капризен (особено на ядене) човек.
Мокàнин *м.* Недодялан, непохватен, груб човек; грубиян.
Мравя̀ *ж.* Мравка.
Мраву̀нка *ж.* Мравка.
Мрѐкнало *ср. само ед.* Тъмнина, мрак, тъмно.
Му̀скур *прил. неизм.* Мръсен, нечист, мърляв.
Мухàрник *м.* Кафез от телена мрежа за съхраняване на хранителни продукти.
Мухлив *прил.* За добитък – който е нападнат от мухата говежди овод, щр̀клица; пощр̀клял. Мухливо говедо.
Мь̀стаку̀лка *ж.* Твърд тестен сладкиш, приготвен с мь̀ст, маджун или мед.

Наба̀дам, набàждам *гл. неск.* Набождам.
Набика̀лям *гл. неск.* Наобикалям.
Нава̀ждам *гл. неск.* Напоявам, като пускам течаща вода в градина, нива и др.
Нагрй̀бвам *гл. неск.* Нагребвам.
Нагрòчвам се *гл. неск.* Намръщвам се.
Наджèвам *гл. неск.* Надженвам.
На̀дник *ж.* Надница.
Накаму̀зя се *гл. св.* Наканя се (за бавен, пипкав, туткав човек).
Накру̀лвам *гл. неск.* Нахлупвам, загръщам презглава.
Намлàтвам, намлàтя *гл. неск. и св.* Набивам, млатя, бия някого много.

Намяра *ж. само член.* намярата – в изрази за отрицателно отношение “Да му се не види и къщата, и намярата”.

Наназàд *нрч.* Назад.

Напопѣржам *гл. св.* Напсувам.

Нàрѣки *нрч.* Под ръка; удобно, уместно.

Нàрѣшквам *гл. несв.* Подклаждам, стъквам (огън).

Нàскрежàвам се *гл. несв.* Настръхвам, наежвам се.

Нàтаманя̀вам *гл. несв.* Натъкмявам.

Нàтвàрвам *гл. несв.* Натоварвам.

Нàтèпвам *гл. несв.* Набивам, бия много и докрай.

Нàтопòрчвам *гл. несв.* Изправлям, навирям (опашка и др.).

Нàтур *м.* Нещо натрупано, нахвърляно, неподредено. **Нàтур бòжий.**

Натрапник, готован, домоед.

Нàу̀ст *нрч.* Наизуст.

Нàу̀стя̀вам *гл. несв.* Наприказвам, наговарям.

Нàх̀у̀квам *гл. несв.* Нахоквам, накарвам се някому.

Нàч̀èквам *гл. несв.* Отчупвам.

Нàч̀èвам *гл. несв.* Започвам.

Нàчòголя̀вам *гл. несв. само мн.* Струпваме се наоколо, мнозина заобикаляме нещо.

Нàйда *ж.* Наяждане, нахранване.

Нèмт̀ур̀ник *м.* Мълчалив, необщителен човек.

Нèсв̀òрт̀ник *м.* Който не е склонен да се задържа на едно място.

Нèсв̀òрт̀г̀к *м.* Епитет на четвъртък.

Н̀ив̀гиш, н̀иг̀гиш, н̀ико̀гиш *нрч.* Никога.

Н̀ир̀вам *гл. несв.* Гмуркам се.

Н̀ир̀я *гл. несв.* Плувам под вода.

Нòс̀ило *ср.* Носилка за мъртвец.

Нòщ̀я *нрч.* Нощем.

Обр̀г̀вам *гл. несв.* Привиквам, свиквам.

Огàл̀àт̀вам, огàл̀àт̀я *гл. несв. и св. 1.* Гълча, наругавам, охувам.

2. Замърсявам, развращавам.

Ог̀л̀èд̀ник *м.* Който оглежда мома или момък за женене.

Ог̀ур̀ям се *гл. несв.* Научавам се, възприемам добри обноски.

Од̀л̀г̀вам *гл. несв.* Овлажнявам се, отпускам се, омеквам.

Òд̀мах *нрч.* Веднага, тутакси, незабавно.

Òж̀ег *м.* Ръжен.

Ождам *гл. неск.* Очаквам, надявам се.
Окумя се *гл. св.* Омърлуша се.
Орало *ср.* Рало.
Оризато *ср.* Ядене с ориз.
Отчѐсвам *гл. неск.* Отчупвам, откъсвам, отчеквам.
Околийсвам се *гл. неск.* Намирам се, озовавам се някъде, задържам се някъде; обикалям, навъртам се около някого.

Паланджѐсвам *гл. неск.* Открадвам, крада, задигам.
Палангѐзин *м.* Вагабонтин, нехранимайко, негодник.
Папунест *прил.* Подпухнал, отпуснат, нестегнат.
Патома *ж.* Пръстен под.
Патаксам *гл. св.* Спра да работя, почина си, успокоя се.
Патрав *прил.* Който е с криви крака.
Пачник *м.* Голяма кошница, в която може да се насади гъска.
Пѐлка *ж.* Бичкия.
Пепелчѹк *м.* Множество дребни дечица.
Пѐсня *ж.* Песен.
Перпелѹ *гл. неск.* Пърхам (за птица).
Петлѹя се *гл. неск.* Моткам се, шляя се, помайвам се.
Пещник *м.* Кухненско помещение в селска къща, към което е изградена пещ.
Пергѹшин *м.* Дъртак, протевен старец.
Пицалѹда *ж.* Дебел пласт кал, полепнал по подметката на обувка.
Плѹта *ж.* Заплата, възнаграждение.
Плѹска *ж.* Малък плосък съд за ракия.
Плѹска *ж.* Пришка, малък мехур от изгорено.
Пѐвратки *мн.* Посещение на младоженците при родителите на булката скоро след сватбата.
Повтѐрница *ж.* Жена, която се е омъжила повторно.
Подаденѐ *ср.* Дарба, талант, способност.
Подговѹрям се *гл. неск.* Възразявам, противореча; отговарям някому с пренебрежение, с подигравка.
Полѹзник *м.* Човек, който пръв посещава някоя къща сутринта на Игнажден.
Пѐмит *м.* Тояга с навит в края мокър парцал за метене на пещ.
Попържам *гл. неск.* Псувам.
Пѐстав *м.* Каменно корито под чешма.

Пòхта *ж.* Апетит, желание за ядене.
Пощелїв *прил.* Човек, на когото много се ще, иска да вкуси дадено нещо за ядене или пиене.
Прàксан *прил.* Опитен, вещ, изкусен.
Почекнєя *гл. св.* Пощр̀клея, разлудувам се.
Превезлò *ср.* Извита др̀жка отгоре на котел или кошница.
Презк̀ндрям се *гл. несв.* Премятам се.
Презр̀чник *м.* Д̀лга к̀рпа, с която се покрива цялата маса.
Привòд *м.* В израза на привод – при родителите на жена си.
Прип̀тя *гл. св.* Притисна силно, смачкам.
Прик̀я *ж.* Зестра, чеиз.
Подскреж̀вам се *гл. несв.* Уплашвам се; настр̀хам в очакване на нещо лошо.
Прищв̀кна *гл. св.* Притисна, стегна силно нещо, за да стане пот̀нко, прищ̀пна.
Просенїк *м.* Царевичен хляб.
Прòтка *ж.* Малка врата на ограда – к̀м улицата или к̀м съседен двор.
Пр̀ждома *ж. и нарч.* По дяволите, далече оттук, неизвестно к̀де, *обикн. в израза* отивам, вървя в пр̀ждомите ‘Отивам по дяволите, махам се, пр̀ждосвам се’.
П̀здра *ж.* Съвсем постно, мършаво месо, без тл̀стина; съединителна т̀кан.
П̀кал *м.* Бухал.
П̀кло *ср.* П̀къл, ад.
П̀л *прил.* П̀лен, преп̀лнен.
П̀ртжїна *ж.* Пр̀т.

Разбїчквам *гл. несв.* Разбутвам, разхв̀рлям.
Разг̀йдя *гл. св.* Разглезя.
Разкал̀кан *прич.-прил.* Разхлабен, хлабав, нестегнат, разцентрован.
Разклòпан *прич.-прил.* За кокошка – която иска да м̀ти яйца.
Рàча *гл. несв.* Разчекна се, разкрача се неприлично.
Раз̀да *ж.* Апетит, охота за ядене.
Ряз *м.* Острие на сечиво. В израза *има ряз* – за питие: което е резливо, което щипе.
Рук̀н *м.* Нож с две др̀жки за дялане, за белене на кората на дървета, греди за строеж.

Сапика̀свам се *гл. неск.* Опомням се, съобразявам се положението, сдържам се; засрамвам се.
Сбирито̀к *м.* Сбирщина.
Сгъ̀бòсан *прич.-прил.* Превит, прегърбен.
Сèпвам се *гл. неск.* Схващам се.
Скèпцам *гл. св.* Хвана здраво, грабна, докопам.
Сколàсвам *гл. неск.* Успявам, намирам възможност да свърша определена работа.
Скопòсвам *гл. неск.* Прави нещо както трябва, уреждам, устройвам, натъкмявам.
Скòпосен *прил.* Уреден, спретнат; спосебен, сръчен, похватен.
Ским̀уча *гл. неск.* Скимтя.
Скя̀сам *гл. св.* 1. Сплаша някого с реч, думи. 2. Прекъсна, пресека речта на някого.
Смерѐмèтя *гл. св.* 1. Закърпя, замрежа тъкан с конци, прежда и др. 2. Прен. Свърша някаква работа небрежно, как да е.
Соя, сòйка *ж.* Джобно, сгъваемо ножче, чекия.
Спа̀стрям *гл. неск.* Спестявам, скътвам.
Спот̀кна се *гл. св.* Спъна се, препъна се.
Спрѐварвам *гл. неск.* Изпреварвам.
Спìхвам *гл. неск.* Спадам, свивам се (за нещо надутò, напомпано).
Спл̀ъчкан *прил.* Сплъстен, невчесан (за коса).
Стìга *ж.* Стигане, достигане.
Стìчка *ж.* Птичка, птиче.
Скрìшната *нрч.* Скришом, скришно, тайно.
Сл̀ънчовка *ж.* Слънчоглед.
См̀ърсявам се *гл. неск.* 1. Ям блажно. 2. Опитвам нещо вкусно.
Селàч *м.* Човек, който остава вкъщи на село, докато другите членове на семейството са на нивата.
Сум̀разявам се *гл. неск.* Намразявам някого и предизвиквам омразата му; намразяваме се.
Тав̀ряз *прил. неизм.* Трезвен.
Тал̀па *ж.* Дебела дъска.
Тан̀ур *м.* тан̀урче *ср.* Плитка дървена чиния.
Тàрга *ж.* 1. Дървена носилка с дръжки за пренасяне на строителни материали от двама души. 2. Дървено сандъче с дълга дръжка отгоре за пренасяне на бутилки.

Теглѝч *м.* За кон, вол и др.; който тегли добре кола или рало, силен и опитен в тегленето.

Тогѝз *нрч.* Тогава.

Топѝло *ср.* Тихо място в река, където нахисват коноп или лен.

Тежчина̀ *ж.* Отпадналост.

Топорѝшка *ж.* Дръжка на брадва.

Треска̀вица *ж.* Гръмотевица.

Триж *нрч.* Три пъти.

Тросѝк *м.* Троскот.

Трошля̀к *м.* Натрошени камъни за настилка.

Трѝвна *ж.* Плетен кошер за пчели с конусовидна форма.

Тѝмба *ж.* Голяма група хора, тълпа.

Тумба̀к *м.* Корем, стомах.

Турма̀к *м.* Млад бивол.

Турма̀че, турмѐ *ср.* Малкото на биволица.

Тѝпка̀ло *ср.* Лакомник.

Тѝргам *гл. неск.* Скубя, изтрѝгвам, дѝрпам.

Тѝгру̀зя *гл. неск.* Влача, тегля с усилие и шум.

Улѝбна се *гл. св.* Усмихна се.

У̀рбулешката *нрч.* Небрежно, невнимателно; набързо, презглава.

Умалѝя *гл. св.* Уморя се.

Усѝрлица *ж.* Ястреб.

Фан̀ара *ж.* Пара, изпарения.

Ф̀а̀ша *ж.* Изрезка от кожа.

Ф̀ѝга *м. и ж.* Хитрец, мошеник, шмекер.

Ф̀ѝркулица *ж.* Вилица.

Хортѝвам *гл. неск.* Говоря, приказвам.

Хромел *м.* Ръчна мелница с два камъка.

Хълг̀зник *м.* 1. Верига за котле в камина. 2. Мързеливец, безделник, повлекан.

Хѝрцѝй *м.* Укорно прозвище на селянин от В. Търновско.

Цѝлав *прил.* Слаб, тънък, източен на дължина, хилав

Цѝля се *гл. неск.* Плача глезливо.

- Ча̀мав** *прил.* Предразположен към заболяване, болнав, хилав.
- Челя̀к** *м.* Човек.
- Чеп̀ерек** *м.* Разстоянието между краищата на разперени палец и показалец.
- Чер̀да** *ж.* Стадо говеда.
- Чер̀ясло** *ср.* Дълго заострено желязо на рало, което стои над палешника.
- Ч̀у̀тура** *ж.* Дълбок дървен съд за чукане на жито, сол, червен пипер.
- Шералуп̀чйя** *м.* (*от тер. с фонет. промени*) 1. Шегобиец, шегоджия.
2. Измамник, лъжец (*рядко*)
- Ш̀опна** *гл.св.* Натопя.
- Шул̀нар** *м.* Чучур на чешма.
- Ш̀умкаджия** *м.* Шумкар, партизанин.
- Щ̀ерна** *ж.* Изграден водоем за дъждовна вода.
- Щ̀у̀рак** *м.* Канелка на бъчва, каца и др.
- Щ̀ърбол̀ец** *м.* Щърбав човек.
- Яра̀ба̀т** *прил.* За кокошка, петел – с шарено оперение: на сиви и бели петна.

Т у р с к а л е к с и к а. Както в повечето североизточни български диалекти и в с. Никюп турската лексика представя значителен дял. Това са освен собствено турски думи и думи от арабски и персийски произход. Тази лексика има широк семантичен диапазон – както конкретна, така и абстрактна. От огромното количество турцизми тук ще посоча само такива, които определят специфичната характеристика на диалекта, макар че може да се срещнат и в други райони на Североизточна България. Тези думи са навлезли толкова дълбоко в речта на никюпчани от първата половина на XX век, че техните български съответствия почти не се употребяват, напр. *алащисвам* ‘привиквам, свиквам, навиквам, приучвам се; обръгвам’; *бактисвам* ‘дотяга ми, доява ми, досажда ми, омръзва ми’; *кандърдисвам* ‘уговарям, увещавам, скланям’ и др. – думи от активния речник, здраво, твърдо установени във всекидневната употреба. За настоящето проучване не е необходимо да се дава тяхното значение (тълкуване) – достатъчно

е само да се посочи една представителна част от тях.

В списъка не се включват редица често срещани турцизми, които имат широка активна употреба във всички български диалекти като *ахмак, вида, гага, дирек, зор, копчелък, мерак, ортак, чам* и под.

Айлак, алай, алащисвам, апачик, аралък, арка̀, артък, артък, асъл, ачик, ачигъоз;

бабаит, бадева, байгън, бакраче, бактисвам, балбутин, балван, балтия, бардук, бардуче, баялдисвам, бербат, бетер, билник, билия, боздисвам, бокладисвам, болладисвам, боллук, борсук, буламач, буля, булашик, бунак, буран, бурания, бурия, бълдър, вуюрдисвам;

вазгечтисвам се, виран;

галиба, геберясвам, гевезе, гевезя се, гейджерера, гем, гериз, гечит, гюзлеме, гюзум, гюндюлюк, гюндюлюкчия, гюреш, гьотере;

даврандисвам се, дайма, далдисвам, дамазлък, данак, даначе, дармадан, даяндисвам, делишмен, демек, джамадан, джамал, джанабет, джангаза, джансъз, джепане, джереме, дикиш, докундисвам, долангач, донанма, дудук;

емениш, ербап;

зарар, зехир, зулум, зулумлук, зян, зяносвам;

ибрик, ибрикчия, ибрямбашия, икиндия, икрам, инает, инкяр, интифа, ишлеме;

Кабахат, кабахатлия, кабил, кабул, каврък, казеп, каил, кайгъна, кайдисвам, кайнак, калеври, камъш, кандърдисвам, кандърма, кандисвам, калъч, калъчка, камбур, караманест, карар, караря, карашик, каршилък, касаба, качардисвам, кедер, кедерлия, келеме, кепче, кересте, керкенец, кертя, кесим, киреч, кирия, коджа, колай, коландря, конущисвам се, куйрук, култук, култуча, куртулисвам (се), кушак, късканджия, къч, къския, кютек, кютюк;

лакърдия, лала, лезет, лобут;

максул, малак, малаче, маргаза, матрапаз(ин), мерет, михле, меше, мираз, мискин(ин), мисир, мукает, мурабе, мурафет, мусафир, мутвак, мухтарин;

назлън, назлъндисвам (се), налет (наалет), нефелит (нихлит);

оракчия, оращисвам (се), орталък;

пезевенк, перекенде, пергиш(ин), перушан, пишкин, пишман;

рахат, рахатлък, рачел;
сагмал, саджак, сайбия, сайвант, сайдисвам, салмувам,
сащисвам, сая, сачикабрус, сафиресвам се, серкме, сефер, сефте,
силях, синия, солук, сундурма, сюррия, сюрме, съкълдисвам се;
табият, табиятлия, тарапана, таржик (тагарджик),
текме, темерут(ин), тепегъоз, теферич, тимар, тевекел,
тевекеллия, теслимя, трапузан, туч;
уйдисвам, уйдурма, уйдурдисвам, урсуз, учкур;
фарфара, фудул(ин), фъндак;
хазър, хаир, хаирсъз, хайван(ин), хаймана, хайта, хамен,
харания, хардал, хашево, хендек, хесап;
чаир, чакмак, чактисвам, чалгън, чалъшкан, чалъщисвам,
чантия, чапкънин, чапрашик, чекъм, чифчия, чомак, чембер;
шейретин, шенлик.

Турската лексика в един диалект, какъвто е никюпският, може да бъде обект на отделно изследване, но това не влиза в моята задача.